

NYFUNN AV MINERALER I NORGE 2001-2002

Av Fred Steinar Nordrum

Det følgende er en kort oppsummering av en del funn av mineraler i Norge som er blitt kjent siden fjorårets mineralsymposium. Det er sikkert gjort en del funn som ikke er kommet med her.

En del av funnene har jeg ikke sett, og beskrivelsene stammer da fra samlerne som har fortalt om funnene.

BUSKERUD

Kongsberg

Kongens gruve: Et sekundærmineral viste seg å være hovedsakelig gips. Små, snøhvite noder som belegg er thenarditt, trolig dehydrisert mirabilitt (identifisert av A.O. Larsen).

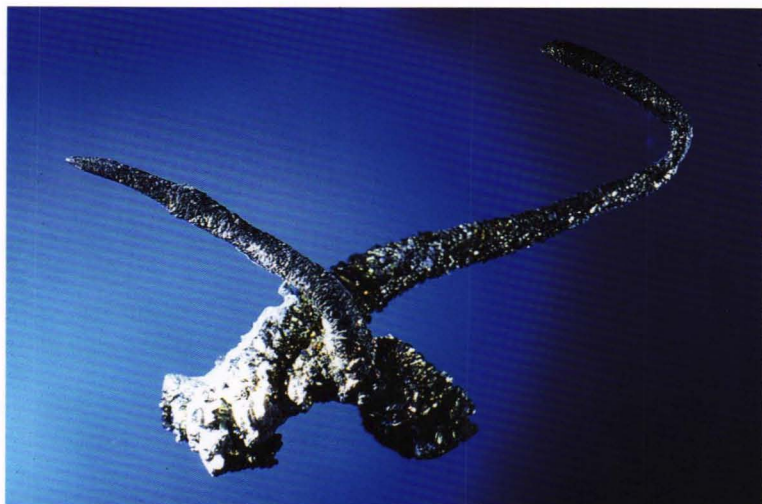
Mildighet Gottes gruve: En sprekkekruse er funnet, som inneholdt løse stuffer med sekskantede skiver av kalkspat opptil 5-6 cm i diameter, delvis dekket av vannklare, skinnende mikrokrystaller av harmotom. Innimellom er det funnet klare, lysegrønne, oktaedriske flusspatkrystaller opp til 1,5 cm. En 1,5 cm, dyprønn flusspatkrystall er observert. Små kvartskrystaller, litt fiolett flusspat og små krystaller av svovelkis og kobberkis er også tilstede.

Kjennerud: Grønlig sekundærmineraler er identifisert av A.O. Larsen som ktenasitt og langitt.

Ny trasé E134: Sekundærmineraler er identifisert av A.O. Larsen som azuritt, aurichalcitt og smithsonitt. Perimorfoser av kvarts etter kalkspat-skiver er også funnet.

Flesberg

I Ringnesgangen gruve er det funnet nye kalsitt-årer med sølv. Dette er årer som ikke var kjent under

Stalagtitt av markasitt. Stubbvidde 4 cm.

Fra Dalen-Kjørholt gruve.

Samling: Pål Jenssen. Foto: Frode Andersen.

sølvverksdriften. Årene inneholder også sinkblende og kvarts samt argentitt. Sølv er ganske grovt, sett i forhold til tidligere funn i samme gruve. Det har ganske ofte krystallflater og antydninger til krystaller. Det er funnet forgreninger av sølv med skarpkantede, små krystaller. Små tråder er også funnet. Lite materiale er syret ut foreløpig.

Øvre Eiker

Ved vegen på østsiden av Eikern er det funnet en mindre druse med mikroklinskrytaller delvis overstrødd med mikrokrystaller av hematitt. Små krystaller av zirkon og litt ægirin var tilstede.

Nedre Eiker

Batteriet (Nedre Eiker kirke): Det er lett en del i steinbruddet og funnet noe brukbar ametyst. Spesielt er det funnet en god septerkrystall med bra farvet ametystsepter og svakt røykfarvet stilk, ca. 6 cm lang og opptil 3-3,5 cm tykk.

Modum

Oksøykollen, Snarum: Noe letearbeid fant sted våren 2001, men det ble funnet lite og ingen spesielt bra stuffer.

Glomsrudkollen sinkgruver: Noe innsamling har foregått, spesielt på funnstedet for cosalitt.

Drammen

Fem minutter 'n: Det er funnet en 5 cm høy, meget fin granatisert, vridd del av snegle og en meget estetisk granatisert brachiopod på matriks i området.

Lier

Lierskogen pukkverk: Det er funnet krystaller av rosa og hvit fluorapofyllitt, blant annet en ganske stor krystall på 3,5-4 cm.

Hurum

Sætre: Nytt drusefunn med topas. Uregelmessige krystaller opptil 3 cm høye og 1,5-2 cm tykke, fra ganske mørk blå til fargeløs. En del brukbare til fasettsliping. For øvrig røykkvarts, orthoklas og biotitt i drusa. En annen druse hadde nåleformete topaskrystaller opptil 1,5-2 cm lange og ca 2 mm tykke, vannklare/hvite.

VESTFOLD

Svelvik

I Svelvik er det de siste par årene funnet endel akvamarinkrystaller med lengde opptil 3-4 cm. Noen med bra blåfarge. Det er også som en sjeldenhet funnet topas.

I april 2002 ble det funnet en ca 50 cm stor druse med røykkvartskrystaller opptil 10-12 cm, og opptil 6-7 cm høye og 2,4 cm brede skarpkantede tvillingkrystaller (baveno) av orthoklas. Drusa inneholdt også krystaller av glimmer og albitt.

I mai ble det funnet en druse med uvanlig store røykkvartskrystaller i samme området. Bredden på den største krystallen var 21 cm. Den lengste krystallen var ca. 25 cm.

Sande

Sando pukkverk: Det er funnet noen stuffer med krystaller av blå flusspat med mange flater.

Holmestrand

Det er funnet rødorange harmotom i krystaller opptil 0,5 cm, dessuten prehnitt, krysokoll og mikrokrystaller av heulanditt, laumontitt og analcim.

I *Huitsteinbakken:* Mørkbrune stilbittkrystaller opptil 0,7 cm.

Larvik

Tvedalen: I Trescow-bruddet er det funnet små, hvite kuler av tvedalitt (ca. 0,3 mm) på små, brune helvinkrystaller sammen med små analcimkrystaller. Dette er det andre funnsted for tvedalitt. Det er tidligere bare funnet i Vevja-bruddet. I Trescow-bruddet er det også funnet natrolitt (nåleputer), svakt gul fluorapofyllitt og epididymitt (mikro, diskosformet,

Tvedalitt (hvite små kuler, ca. 0,3 mm i diameter) på helvin og analcim krystaller. Fra Treschow-bruddet, Tvedalen, Larvik. Samling: Ingulv Burvald. Foto: Frode Andersen.

grå). En sterkt hydrotermalomvandlet pegmatittgang førte betydelige mengder feltspatkrystaller, natrolitt og fluorapofyllitt, samt sjokoladebrune monazitt-pseudomorfoser opptil 1 cm, trolig etter apatitt.

TELEMARK

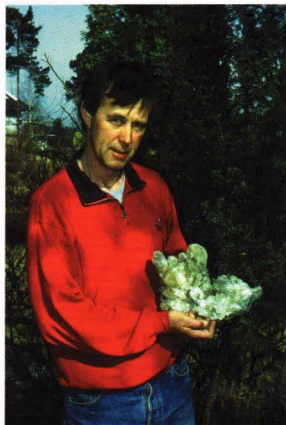
Porsgrunn

Dalen-Kjørholt, Brevik:

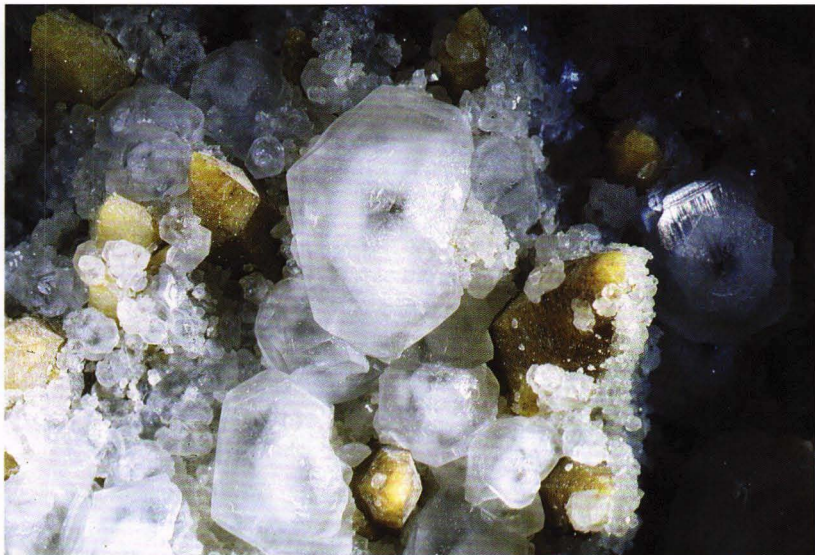
I mai 2001 ble det åpnet tre større druser. (I) Den første hadde avrundete kalkspatvillinger opp til en håndballs størrelse, som dekket veggene. Sammen med disse var det enkelte tvillinger av en annen type opptil 6-7 cm. Siste generasjon kalkspat var mindre, vannklare blader. (II) Den andre drusa var fylt med sekskantede, hvite kalkspatskiver opptil 10-15 cm. (III) Den tredje drusa eller drusesystem inneholdt i åpningspartiet små brune skalenoedere delvis dekket av lysegrå rundete, tykke diskosformete krystaller, som besto av to generasjoner. Videre i drusesystemet ble det funnet grå skalenoedere opptil 20 cm lange, delvis dekket av de lysegrå generasjonene.

To små druser like ved siden av hverandre hadde henholdsvis romboeder- og skalenoederkrystaller av kalkspat opp til 5 cm med inneslutninger av flakformete mikrokrystaller av pyrrhotitt. Kalkspatkrystallene var delvis dekket av mikro apofyllittkrystaller.

Skalenoederkrystaller og skalenoedertvillinger med fantomer med kloritt på krystallflatene, opptil 3-4 cm, ble funnet i en druse i februar 2002, samt enkelte

*Gunnar Jenssen med kalkspatstuff, 27 cm bred, fra Dalen-Kjørholt kalksteinsgruve ved Brevik.
Foto: F. S. Nordrum.*

*Tre generasjoner kalkspat. Bildebredde 5 cm. Fra Dalen-Kjørholt gruve.
Samling: Norsk Bergverksmuseum. Foto: Frode Andersen.*

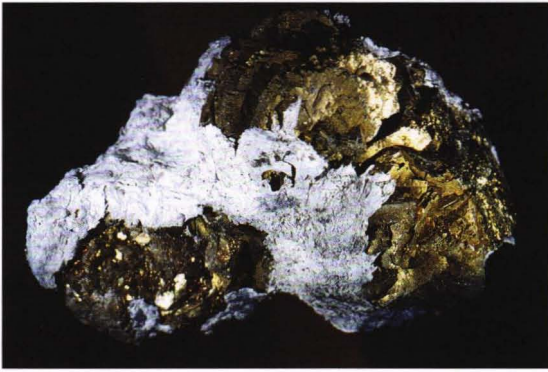

*Forgrenet kalkspatkrystall, 2,5 cm høy, fra Dalen-Kjørholt gruve. Samling: Gunnar Jenssen.
Foto: Frode Andersen.*

større tvillinger av annen type. Mange skalenoedere hadde en diskosformet "hatt" av en senere generasjon, tilsvarende hadde tvillingene to "hatter". Samme sted var det to store druser med digre bladspater, opptil 20-30 cm, med svakt rustbrun overflate. Også grovere, lysebrune krystaller.

I en annen druse ble det innsamlet klare og svakt gule romboedere av kalkspat delvis dekket av apofyllittkrystaller med flat terminering, 2-3 mm, og mikro pyrittkrystaller (pentagondodekaedre) på hvit kalsitt.

I mars kom den største drusa som noensinne er registrert i Dalen-Kjørholt for dagen. Den markerte seg først ved at borhullene traff drusa. Vann fra drusa gjennom borhullene oversvømmet nedre del av synken til tross for at pumpene sto på for fullt. Drusa var uregelmessig forgrenet og skråttliggende. Den hadde store høyder og bredder, og den var delvis kollapset. Likevel kunne man gå på nedfallsmassene og likevel ikke nå opp til taket. Stedvis kunne man gå under digre nedfalte blokker. Drusa må ha vært omlag 100 m lang. Drusa var oppdaget ved sprengning av nivået 13 m høyere opp, der den var vannfylt. Ved åpningen hadde drusa kammer av lysebrun kalkspat, ofte delvis dekket av små klare romboedere sammen med mye berglær (palygorskitt) og noe pyritt i kuber i mikrostørrelse. Lenger innover hadde drusa fortsatt mye berglær, og den hadde også delikate, blanke, klare,

Aggregater av svovelkiskrystaller delvis dekket av palygorskitt. Stoffbredde 10 cm. Fra Dalen-Kjørholt gruve. Foto: Frode Andersen.

lysegule kalkspatkrystaller med romboeder hovedform med ekstra flater, liknende som i "honningkalsittdrusa", opptil 6-7 cm, og gjennom-siktige, gule kalkspatkrystaller med regelmessig for-greninger, opptil 7-8 cm lange. Disse var meget spesielle. Kun på noen få stuffer sto disse på matriks. Stedvis var det ganske mye svovelkis i sammenvokste aggregater av kubeformete krystaller opptil 1,5-2 cm i kantlengde. Enkelte steder ble det funnet frag-menter av massiv kalsedon med varierende farge. Den fortsatte gruvedriften har nå fjernet mye av drusa.

Videre er det funnet ei stor druse med aggregater av små, orange kalkspatkrystaller. Dessuten skale-noederkrystaller med sekskantede prismer på top-pen. Tynne dryppsteinsrør, opptil 7-8 cm lange, i for-skjellige former, bestående av markasitt var spesi-elle. Små krystaller var ofte utviklet på utsiden av rørene. Også tepper av små, separate markasitt-krystaller ble funnet, samt svovelkiskrystaller opptil 1 cm i sammenvokste aggregater på kalkstein. Marka-sitt i kuleform med diameter opptil 2 cm ble funnet i en nærliggende druse.

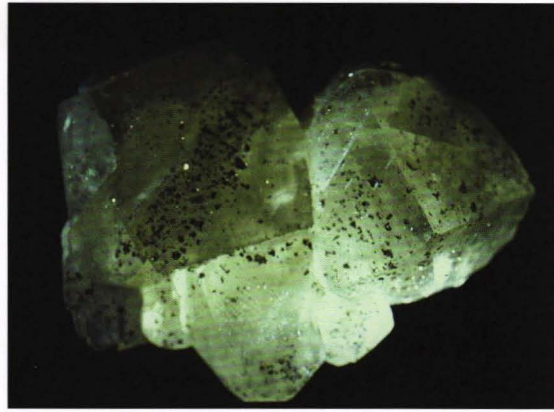
Grava, Heistad:

Goethitpseudomorfoser etter pyritt er funnet. Noen krystaller har en kjerne av gips. Kubiske, skarp-kantede krystaller med små oktaederflater. Ganske mange krystaller er elongerte. Krystallene var opptil 1 cm, men de fleste 2-3 mm. Elongerte krystaller var opptil 1-3 mm brede og 0,8 cm lange.

Kragerø

Tangenbruddet: Blokk med 10-12 fenakittkrystaller opptil 8 cm er funnet.

Åtangen: En druse, ca 0,5 m i diameter, med veggene

Kalkspatromboedere, opptil 3 cm, med inklusjoner av små, flakformete krystaller av magnetkis (pyrrhotitt). Fra Dalen-Kjørholt gruve. Samling: Gunnar Jenssen. Foto: Frode Andersen.

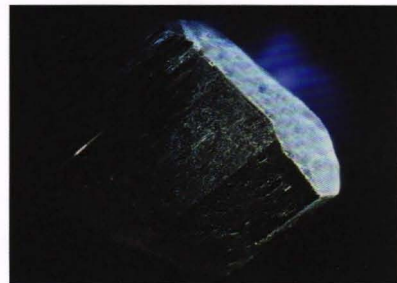

Kalkspatkrystall, 1,5 cm, fra den store drusa i Dalen-Kjørholt gruve. Foto: Frode Andersen.

dekket med diopsid-krystaller ble funnet. Krystallene ble meislet ut som enkeltkrystaller. De fleste krystallene har derfor bruddflate på baksiden. Mange av krystal-lene har flate hornblendekrystaller med asbesttermi-nering liggende på prismeflater i c-aksens retning (epitaksiske). Prismeflatene har fin glans og er mørke-grønne. Toppflatene er matte. Krystallene er skarp-kantede og opptil 8-10 cm lange og 5-6 cm på tvers.

Tørdal

Heftejern:
Artikkel om det nye mine-

Diopsidkrystall, ca 5 cm høy, fra Åtangen, Kragerø. Samling Ingulf Burvald. Foto: Frode Andersen.

Svovelkiskrystaller i biotittmasse. Stoffen er 7 cm høy. Fra Storsynken, Knipan, Iveland. Finner: Arild Omestad. Samling: Norsk Bergverksmuseum. Foto: Frode Andersen.

ralet kristiansenitt ble publisert i 2001. Se artikkel i Stein (Ellingsen & Haugen 2002) og Mineralien-Welt (Eldjarn 2002). Det er stadig funnet mikrokrystaller av sjeldne scandiummineraler i denne forekomsten: bazzitt, cascanditt, scandiobabingtonitt (som ble beskrevet i 1998). Gunnar Raade har vært sentral ved bestemmelsen av de nye mineralene.

Tokke

Bandakslie: Noen bra molybdenglansstoffer er funnet, med krystaller opptil 3,5 cm i diameter.

Skien

Kilebygda: Det er fortsatt funnet kvartskrystaller med svak brunfarge.

Tinnsjø

Noen nye kvartsdruser er oppsporet. Enkelte gode stoffer.

AUST-AGDER

Risør

Ravneberget, Søndeled: En del stoffer med pectolitt er funnet.

Flere druser med grønn, brungul og hvit prehnitt har kommet fram. Blant annet en ganske stor druse

like før jul 2001 med hvit prehnitt som perimorfose opptil 5-6 cm i diameter etter muligens analcimkrystaller, som siden er blitt oppløst.

På ny trasé for E18 ved Akland er det funnet rikelig med dravittkrystaller opptil 7-8 cm lange og 2 cm brede i middelskornige pegmatittlinser. Dravitten er mørkbrun til sort, ofte med terminering og blank overflate. Det er sillimanitt og solstein (feltspat) tilstede.

Gjerstad

Ved ny trasé for E18 ved Brokelandsheia er det funnet bra med granatkrystaller i en kvarts-feltspat-flogopitt gneis. Granatene ligger ofte sammen med svovelkis og magnetkis.

Froland

Funn 1: En ny druse med apatittkrystaller opptil 2 cm lange og 1,5 cm brede er funnet. Spredte, brune tvillingkrystaller av titanitt på opptil 2 cm opptrer på de fleste av apatittstoffene. Mindre aggregater av rutil er også tilstede.

Funn 2: En stor blokk med spredte apatittkrystaller mer eller mindre i magnetkismasse er også funnet.

Iveland-Evje

Knipan (Ljoslandsknipan): Ved lensing og sprengning 21.6.2001 i Storsynken kom det fram en rekke gode stoffer med svovelkiskrystaller. Uregelmessige, ofte flattrukte pentagondodekaedere, opptil ca. 7 cm. Sammen med grønn apatitt, biotitt og muskovitt. Senere samme sted ble det funnet blågrønne apatittkrystaller opptil 11 cm lange. Det ble også funnet store, brune titanittkrystaller, noen i båtvinger, opptil 4-5 cm.

Frigstad: Det er funnet en ca. 5 cm lang gadolinitkrystall (singel).

Landsverk I: En bra monazittkrystall er funnet.

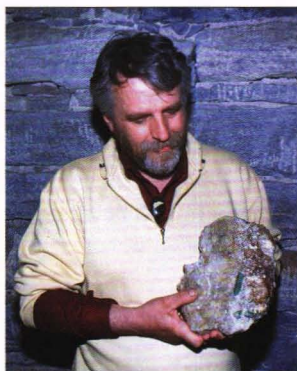
AKERSHUS

Nittedal

Gjelleråsentunnelen: Kalkspatåre med hvite, sekskantede prismer av kalkspat opptil 2 cm lange og 1,5 cm bred.

Lørenskog

Feiring Bruk: En del feltspatpseudomorfoser etter analcimkrystaller er funnet. Opptil 1,5 cm i diameter.

Arnfinn Juliussen med stoff med smaragdkrystaller fra Byrud gruve i Eidsvoll. Største krystall er 4,4 cm lang.

Foto: F. S. Nordrum.

finkornet pyritt.

OPPLAND

Lunner - Nannestad

Østafør Lunnertunnelen i veitraseen: Røykkvartskrystaller opptil 4 cm er funnet, sammen med mikroklin, ægirin og mikro titanitt og magnetitt i ekeritt. (Se omslag STEIN nr. 4/2001)

Gjøvik

Hunndalen: Kvartsåre med dolomitt, kvarts med svak ametystfarve og kalkspat inneholdt noen få kubeformete flusspatkrystaller, gjennomsiktige, med sterk gul farve, opptil ca 1 cm (utsyret fra kalkspat).

Lom

Juvvatnet: Goosecreekitt i hvite krystaller opptil 0,8-0,9 cm sammen med andre zeolitter som stelleritt og laumontitt i epidotbreksje i Jotundeppet. Dette skal være den fjerde forekomsten med goosecreekitt i verden. Mineralet er identifisert av Gunnar Raade.

HORDALAND

Odda

Røykkvartskrystaller, opptil over 20 cm lange, med rutil, anatas og kloritt er funnet i sammenrast druse i fyllitt. Største krystall veide 5,5 kg. Avbildet i Stein 28/3, side 24-25.

Sotra

Noen få, grå, tilnærmet oktaedriske krystaller opptil ca 1 cm av gmelinit er funnet i en sprekk i gneis sammen med epidot og rødlig feltspat. Zeolitten ble identifisert av Øystein Jahnsen.

Eidsvoll

Byrud: Det er gjort meget gode funn av smaragdkrystaller, single og i matriks i fjor høst og i vår. Krystaller opptil 4,4 cm lang og ca 1,5 cm brede. Noen med god farve og gjennomskinnelige, men ikke gjennomsiktige. Noen sitter pent i kvarts. Noen få krystaller er terminerte.

HEDMARK

Stange

Ametystkrystaller, opptil 6-7 cm lange, med gulbrune dolomittkrystaller, opptil ca 1 cm, kalkspat, aragonitt og

Smaragdkrystall, 4,4 cm lang, i kvarts. Fra Byrud gruve i Eidsvoll. Finner: Arnfinn Juliussen. Foto: Frode Andersen.

Albitt pseudomorfose etter analcim, 1,3 cm i diameter, fra Feiring Bruk i Lørenskog. Finner: Jack Olsen. Foto: Frode Andersen.

SOGN OG FJORDANE

Skei i Jølster

For noen få år siden ble det funnet en druse med mye kvartskrystaller. De er klare inni, men har et belegg med kloritt på overflaten.

Sandane, Nordfjord

Ved vegarbeide er det funnet linser med aktinolit i gneis og anorthositt. Skarpe, gode krystaller opptil 10-12 cm.

MØRE OG ROMSDAL

Åheim

Ved kaiarbeider har det kommet en rekke druser i gneisen, med skarpkantede klinoklorkrystaller opptil 3 cm i diameter. Også kalkspat, sort turmalin og kvartskrystaller med tessinerhabitus, opptil 18 cm lange.

Smøla

Analcimkrystaller opptil 5-6 cm, hvite med klare partier, funnet i vegskjæring.

SØR-TRØNDELAG

Oppdal

Tinzenitt, opptil 1 cm, funnet i bergart. Brunlige, flate skiver, som oftest blir avbruttet ved kløving av bergarten.

Meldal

Kølmoen steinbrudd: Grüneritt er identifisert. Ikke krystaller.

Løkken:

Et par axinitårer er funnet ved Astrup sjakt. Massive, men med enkelte druserom med krystaller opp til 2 cm.

NORD-TRØNDELAG

Lierne

Sørli: Mengder med kvarts/røykkvartskrystaller, opptil 20-30 cm, er innsamlet. Endel dobbelterminerte krystaller. Noen få septerkrystaller. Lys brun til sorte krystaller. De fleste er ikke gjennomsiktede. Druser opptil 5-6 m lange og 1-1,5 m i diameter. En druse med gule kalkspatkrystaller. Se for øvrig artikler om fjorårets mineralfunn (Nordrum 2001). Mye materiale var til salgs på mineralmessa i Moss 2001.

Namskogan

Namsvatn: Buntformete, lysebrune, ugjennomsik-

tige klinozoisittkrystaller opptil 10-12 cm i glimmer-skifer. Druser med adularkrystaller opp til 4 cm.

NORDLAND

Narvik

Arsenkiskrystaller opptil 5-6 cm lange og 2-2,5 cm brede er funnet. Enkelte krystaller har et belegg med skoroditt (identifisert av Hans-Jørgen Berg).

FINNMARK

Honningsvåg

Sammen med røkkvartskrystaller fra funnsted som har vært kjent et par, tre år, er det funnet sorte turmalinkrystaller opptil 5-6 cm lange og 3-4 mm tykke, både innvokst i kvartskrystallene og som singelkrystaller.

Takk

Takk til alle de som har bidratt med opplysninger om nye mineralfunn og til Alf Olav Larsen, som har lest og kommet med forbedringsforslag til manuskriptet.

Litteratur

ELDJARN, K. (2002): Seltene Scandium-mineralien von Tørdal, Telemark, Norwegen. Mineralien-Welt 13 (2), 14-22.

ELLINGSEN, H.V. & HAUGEN, A. (2002): Kristiansenitt – et nytt mineral fra Tørdal. Stein 29 (1), 32-34.

NORDRUM, F.S. (2001): Nyfunn av mineraler i Norge 2000-2001. Norsk Bergverksmuseum, Skrift 18, 37-41.

NORDRUM, F. S. (2001): Noen funn av mineraler i Norge 2000-2001. Del 1. Stein 28 (2), 1, 13-19. Del 2: Stein 28 (3), 16-24.